

วิทยานิพนธ์ การค้ำนึ่งผลประ โยชนั้ส่วนร่วมในการนิตบัญญัติของท่านอุมัรอิบนุ อัลค็อฏฏอบ
 เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ ศึกษาภาคปฏิบัติของหลักผลประ โยชนั้ในกฎหมายอิสลาม
 ผู้เขียน นายรอมลี ทะละ
 สาขาวิชา อิสลามศึกษา
 ปีการศึกษา 2550
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอ อาลี¹

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออธิบายลักษณะที่เป็นรากฐานของการใช้ผลประ โยชนั้ (อัลมะศอลิหุลมุรสะละฮุ) ในกฎหมายอิสลามที่นักปราชญ์มีการขัดแย้งกันในเรื่องผลประ โยชนั้ว่า เป็นรากฐานหลักในการวินิจฉัยหุก่มหรือไม่ และถ้าหากผลประ โยชนั้ดังกล่าวเป็นรากฐานหลักในการวินิจฉัยหุก่ม แล้วผลประ โยชนั้สามารถยึดเป็นหลักฐานได้หรือไม่ ซึ่งการขัดแย้งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของอิมามมาลิก จนปัจจุบัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายความสำคัญในการวินิจฉัยสุกมตามสภาพการของสังคมมุสลิมที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายทัศนะของกลุ่มที่ต่อต้านหลักการที่ว่า “ไม่มีการอิจญ์ติฮาด (วินิจฉัย) ในบทบัญญัติ (นัศ) ที่มีอยู่แล้ว” และอภิปรายทัศนะกลุ่มผู้เรียกร้องให้พิจารณาเหตุผลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของพวกเขา โดยการอ้างอิงจากหลักฐานอัลกุรอาน หะดีษ การปฏิบัติของเศาะหาบะฮุ และทัศนะของบรรดาเศาะหาบะฮุโดยเฉพาะทัศนะของท่านอุมัร อิบนุ อัลค็อฏฏอบ (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) ซึ่งผู้วิจัยได้หยิบยกบางประเด็นในเนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการปฏิบัติในเรื่องของผลประ โยชนั้ที่เกิดขึ้นที่มีได้บัญญัติโดยนัศ (อัลกุรอานและอัลหะดีษ) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสารเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับทัศนะฟิกฮุของท่านอุมัร อิบนุ อัลค็อฏฏอบ (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะต่างๆของบรรดานักปราชญ์ในเรื่องอัลมะศอลิหุลมุรสะละฮุมาวิเคราะห์ และอภิปรายเพื่อคัดเลือกทัศนะที่มีน้ำหนักมากที่สุด และศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยหุก่มของท่านอุมัร (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) ซึ่งนักวิชาการได้ยอมรับว่าเป็นการวินิจฉัยที่ยึดผลประ โยชนั้เป็นหลัก และบางกรณีเป็นการวินิจฉัยที่แตกต่างจากบทบัญญัติอัลกุรอานและอัลสุนนะฮุ

ส่วนหนึ่งของผลการวิจัยที่สำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้คือ อัลมะศอลิหุลมุรสะละฮุถือเป็นรากฐานหลักที่สำคัญ และจำเป็นในการพิจารณาวินิจฉัยหุก่มในประเด็นปัญหาที่

¹ Ph.D. (Shariah). Assistant Professor

ประสพในปัจจุบัน และเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับและยึดมั่นโดยนักปราชญ์สมัยฮับในการวิเคราะห์และวินิจฉัยหุก่ม ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในการใช้สำนวนในแต่ละมัซฮับ แต่จะมีความสัมพันธ์กันตรงกับความประสงค์ของชะรีอะฮฺ (กฎหมายอิสลาม) เช่น กียาส (เปรียบเทียบ) อิสติหฺซาน และสัดดุชชะรออิฮฺ แต่อัลมะสอลิหุลมุรตะละฮฺจะแตกต่างจากการบิดอะฮฺอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากอัลมะสอลิหุลมุรตะละฮฺมิได้มีความสัมพันธ์กับเรื่องอิบาอะฮฺ (พิธีกรรมศาสนา) ส่วนบิดอะฮฺจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับอิบาอะฮฺและมูอามะละฮฺ และส่วนหนึ่งของผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ที่อ้างถึงทัศนะของท่านอุมัร (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) เพื่อฝ่าฝืนบทบัญญัติ (นัส) เป็นการอ้างที่ไม่ถูกต้อง และการตีความที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ตรงประเด็นตามจุดประสงค์และผลประโยชน์ที่ได้กำหนดโดยบรรดาเศาะหาบะฮฺ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) โดยเฉพาะท่านอุมัร (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	Fiqh al-Maslaha "Public Interest" According to Caliph Umar ibn al-Khattab (A.R) An Analytical Study of Fiqh al-Maslaha in Islam
Author	Mr. Romlee Hala
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2007
Supervisor	Asst.Prof.Dr.Ismail Alee ¹

ABSTRACT

This research aims at giving an authentic aspect to the "*maslahah mursalah*" (Unrestricted public interest) which is a point of disagreement among the scholars whether it is a source of the "*istinbat*" (extraction of law), a proof in case it is considered as a source of *istinbat* or not. That's since its appearance in imam Malik's thoughts up to date. This research also aims at elucidating the proof that supports the lawfulness of *maslahah* and its significance in the process of extracting Islamic laws (*istinbat*) from the events and the contemporary circumstances known by every Muslim. This is done through analyzing the sayings of the Muslim jurists (*fuqahah*), comparing and evaluating them. Also, it aims at refuting the claims of those who call for an absolute open up to the texts as well as those who refuting the rule of "There is no *Ijtihad* in the presence of a text", supporting their claims with some reference from *al-Qur'an* and *Sunnah* as well as from the sayings of *Sahabah* and their practices especially those of Umar ibn khattab (R.A). Whose we have presented some of his positions in this study as an analytical part of the authenticity of "*masalih mursalah*" at the absence of texts. We have also shown that Umar never rejected clear texts that have clear meanings and absolute validity. Important to note that, this study is a library practical study on Umar ibn Khattab's fiqh, in which I have collected the views of the *fugahas* (scholars) on the *masalih* and discussed them. I have also studied and discussed Umar's *ijtihad* which have been labeled by some scholars as "*maslahi*" (interest) meaning that they are in vivid contradiction to the *Qur'an* and *Sunnah*.

The main findings of this research are as follows:

- 1) That, the four imams have adopted the *masalih mursalah* in their *ijtihad* and *fatwa* process, regardless the terms used by each one of them.
- 2) That, there is a strong correlation between the *masalih*, the *maqasid*, *istihsan* and the *sad zariah*.
- 3) There is a clear distinction between *masalih* and *bida'h* (innovation). As *masalih*, contrary to *bid'ah*, does not include *ibadat*.
- 4) Those who overlook the texts to brag Umar's *ijtihads*, are baseless in their claims. All their interpretations are in dichotomy with the *Shari'ah* aims (*maqasid*).
- 5) The *ijtihad* in *mslahah* has been practiced by the *Sahabah* (companions of the Prophet), especially Umar.
- 6) Finally, this research has proven that *maslahah mursalah* is a fact and a source for extracting the Islamic rulings that should be adopted in the new events and circumstances in our contemporary life.

¹ Ph.D. (Shariah). Assistan Profesor

บทนำ

การสรรเสริญทั้งหมดนั้นเป็นเอกสิทธิ์ขององค์อัลลอฮ์ ผู้ทรงให้โอกาสแก่ผู้แสวงหาความรู้และผู้อัจฉริยะเพื่อให้รอดพ้นจากความโง่เขลา พรอันประเสริฐจึงมีแค่ท่านนบีผู้ซึ่งริเริ่มการทำอิติฮาดและพิจารณาให้เป็นหลักการที่จำเป็นสำหรับศาสนาแห่งสุดท้าย เช่นการสิ้นสุดของการมีนบีนั้นได้รับรองถึงความเป็นอัมตะของศาสนาแห่งนี้ และความสามารถในการตอบสนองและรองรับกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นใหม่ๆ และความสันติจึงมีแค่ครอบครัวของท่านบรรดาศาวกของท่าน และผู้เดินตามรอยของพวกเขาแล้วรุ่นเล่าจนถึงวันอาคีเราะห์

เพื่อดำเนินตามระเบียบการทำวิจัยเชิงวิชาการที่ถูกต้อง ผู้วิจัยขอเริ่มกับบทนำที่ครอบคลุมรูปแบบต่อไปนี้

1.1 เหตุผลในการเลือกหัวข้อวิจัย

แรงผลักดันที่ให้ผู้ทำวิจัยเลือกหัวข้อนี้มีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการของผู้คนในสมัยนี้ซึ่งสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงและผันผวนอย่างมากต่อการใช้หลักการอัลมัศลาฮะหฺ์หรือ (ผลประโยชน์ที่ไม่ได้ถูกรับรองหรือปฏิเสธ) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการย่อยที่สำคัญสำหรับใช้ในการวินิจฉัยบทบัญญัติ(หุกุม)ทางกฎหมายอิสลาม เนื่องจากปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีมากมายนับไม่ถ้วน และไม่มีตัวบทกำหนดบทบัญญัติศาสนบัญญัติทั้งในกูรอานและซุนนะฮฺมารองรับ ดังนั้นเราจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์วินัยหรืออิัจญ์ติฮาด (اجتهاد) เพื่อให้มุสลิมทุกคนหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ผิดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม และปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกับผลประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของอิสลาม มิฉะนั้นแล้วผู้คนจะปฏิบัติตนในเรื่องต่างๆ โดยไม่มีบทบัญญัติ มารองรับ

2. หัวข้อที่ผู้ทำวิจัยเลือกเป็นหัวข้อที่สำคัญอย่างยิ่ง สมควรที่จะได้รับการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบัน เนื่องจากผู้ทำวิจัยพบจากการอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ว่า บรรดากฎหมาย นักคิด และนักการฟื้นฟูสมัยใหม่ไม่เข้าใจวิธีการใช้ถึงประโยชน์จากหลักการมาศอลิฮฺอัลมุรชะละฮฺ ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์ที่ไม่ได้ระบุทั้งในกูรอานหรือซุนนะฮฺว่าใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ ประชาชนบางท่านตีความตีความที่ระบุอย่างชัดเจน โดยไม่ได้ไตร่ตรองถึงเจตนารมณ์ของอิสลามในบทบัญญัตินั้นมาใช้กับเหตุการณ์หรือปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในเรื่องต่างๆ ที่ไม่ได้ระบุในบทบัญญัติ หรือในเรื่องที่มีบทบัญญัติแบบคลุมเครือไม่ชัดเจนเนื่องจากมีนัยมากกว่าหนึ่ง ในขณะที่ประชาญ์กฎหมายบางท่านใช้หลักการมาศอลิฮฺอัลมุรชะละฮฺ และเหตุผลและ

เจตนารมณ์ของศาสนาอย่างกว้างขวางจนเกินขอบเขต หรือละเมิดบทบัญญัติโดยใช้หลักการมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์และเจตนารมณ์ของอิสลามมาอ้าง

3. ขุมทรัพย์ทางการบัญญัติที่ท่านอุมร์ อิบน์ อัลคอกฎ็อบ ได้ทิ้งไว้เป็นขุมทรัพย์อันมากมายมหาศาล และสมควรที่จะได้รับการศึกษาค้นคว้าเรื่องอัลมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์เนื่องจากว่า บทบัญญัติหลายเรื่องและหลายปัญหาที่ท่านวินิจฉัยนั้นอาศัยหลักการอัลมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์ ดังนั้นผู้ทำวิจัยได้ใช้บทบัญญัติของท่านในการศึกษาความเป็นหลักฐานของการใช้หลักมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์ในการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายอิสลาม

4. เพื่อทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องแนวทางบทบัญญัติของท่านอุมร์ อิบน์ อัลคอกฎ็อบ และคำกล่าวของท่านนัจมุดดีน อัลญุฟัยที่กำหนดให้ใช้มาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์ถึงแม้ว่าจะขัดแย้งกับตัวบทกรอานหรือสุนนะหฺที่มีความหมายชัดเจนเป็นข้ออ้างในการเปลี่ยนบทบัญญัติ ตามความต้องการและอารมณ์และวิธีที่ผิดๆ ของพวกเขา โดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขและขอบเขตที่ปราชญ์กฎหมายอิสลามได้กำหนดไว้ในการใช้หลักมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์

5. รวบรวมแนวความคิดต่างๆ ของปราชญ์กฎหมายอิสลามเกี่ยวกับหลักการมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์ รวมทั้งนำเสนอจุดยืนของศาสนาอิสลามที่ถูกต้องซึ่งได้รับรองการใช้หลักการมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์ในการวินิจฉัยเหตุการณ์ที่ไม่มีตัวบทมารองรับ หรือมีตัวบทแต่เป็นตัวบทที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน (ตีความได้หลายทาง) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า การใช้หลักการมาศอลิฮ์อัลมุรชะละฮ์เพื่อเป็นหลักฐานการอ้างอิงนั้นมีผลต่อความเป็นอมตะ ความครอบคลุม ความมั่นคง และความยืดหยุ่นต่อประชาชาติมุสลิม และยังมีมาซึ่งผลประโยชน์ต่อพวกเขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และรักษาซึ่งความเป็นอิสลามที่โคดเค้นแก่พวกเขา

1.2 จุดประสงค์ของวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. พิสูจน์กฎหมายอิสลามและหลักการบัญญัติกฎหมายอิสลามเพื่อให้เป็นฐานในการสร้างอารยธรรมอิสลามที่มั่นคง
2. ประกาสถึงแนวความคิดทางศาสนาที่กว้างไพศาลของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์อิสลามหลังจากท่านรอซูลุลละฮ์ นั่นก็คือท่านอุมร์ อิบน์ อัลคอกฎ็อบ
3. ประเมินบทบัญญัติกฎหมายอิสลามของท่านอุมร์ อิบน์ อัลคอกฎ็อบภายใต้กรอบประวัติศาสตร์และสถานภาพความเป็นจริงของกฎหมายอิสลามในปัจจุบัน

- 4.ศึกษารูปแบบการฟื้นฟูการใช้หลักการอ้างอิงทางนิติศาสตร์อิสลามในวิชาหลักการกฎหมายอิสลาม
- 5.ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบทางวิชาการและวิธีการบางอย่างในการปฏิบัติต่อมรดกทางกฎหมายอิสลามอันเก่าแก่กับปัญหาเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยการเปรียบเทียบกับการบัญญัติกฎหมายอิสลามของท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบ

1.3 ความสำคัญของหัวข้อวิจัย

การศึกษาหลักการอัลมาศอลิฮ์อัลมุรชาลัฮ์ โดยผ่านการศึกษาการบัญญัติของท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากว่ามีบทบัญญัติและความเห็นของท่านที่เป็นเลิศและโดดเด่นมากมายที่ตั้งอยู่บนหลักการอัลมาศอลิฮ์อัลมุรชาลัฮ์ จนกระทั่งมีนักปฏิวัติบางกลุ่มได้เรียกร้องให้อาหลักการณ์นี้ใช้อย่างกว้างขวางตามความต้องการที่ตนเบี่ยงเบนหลักการตนเอง

ความสำคัญของเรื่องพอจะสรุปนี้ได้ดังนี้

1. กฎหมายอิสลามสมัยแรก หมายถึงสมัยท่านรอซูล ﷺ และเศาะหาบะฮ์รุ่นแรกและรุ่นที่สองของท่านนั้นเป็นกฎหมายที่ได้จากการอิญติฮาดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยใช้วิธีการวินิจฉัยสุกุ่มต่างๆ จากหลักการพื้นฐานตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมิติของเวลาและสถานที่ ต่อมาได้ปรากฏปัจจัยต่างๆมากมายที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการใช้เหตุผลในการวินิจฉัยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ เนื่องจากบรรดาปราชญ์ทางกฎหมายอิสลามสมัยหลังๆ นิยมการเลียนแบบและเดินตามรอยสำนักกฎหมายต่างๆ แทนการใช้สติปัญญา จนกระทั่งนำไปสู่การปิดประตูอิญติฮาดอันเป็นสาเหตุของการสิ้นสุดผลงานการใช้สติปัญญาในเรื่องการกำหนดบทบัญญัติด้านต่างๆของกฎหมายอิสลามหลังจากนั้นเริ่มเข้าสู่ยุคมืดที่นิ่งสงบ ไม่มีการพัฒนา และถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มนักกฎหมายอิสลามในสมัยการฟื้นฟูในเวลาต่อมาได้มองเห็นและเฟื่องถึงถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและอารยธรรมในการศึกษากฎหมายอิสลามและวินิจฉัยสุกุ่มตามความเหมาะสมของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมนั้นๆ มากมายก็ตาม แต่ก็ยังมีปัจจัยที่หลงเหลือจากยุคมืดของกฎหมายอิสลาม มีความกลัวและเกรงใจในการที่จะทำการอิญติฮาดจนถึงสมัยปัจจุบัน ทำให้พวกเขาไม่กล้าที่จะเปลี่ยนหรือเสนอความคิดเห็นใหม่ๆ จากสุกุ่มที่มีอยู่ในตำรากฎหมายอิสลามต่างๆ หรือจากผู้นำของสำนักกฎหมายอิสลามต่างๆ

2. ได้มีกลุ่มนักปราชญ์กฎหมายอิสลามและกลุ่มผู้เรียกร้องการปฏิรูปกฎหมายอิสลามได้ริเริ่มการพัฒนาศาสนบัญญัติอย่างไม่มีเงื่อนไขและขอบเขต กลุ่มนี้จะวินิจฉัยสุกุ่มต่างๆ และตีความเจตนารมณ์และผลประโยชน์ของอิสลามตามความต้องการและกิเลสส่วนตัวของพวก

เขาเพื่อให้ทันกับสมัยและความเจริญรุ่งเรือง โดยอ้างสิทธิในการกระทำเช่นนั้นจากการกระทำของท่านอุมม์ร็อบอ์ลคอกฏและวิธีการทำอิญติฮาดของท่านเป็นหลักฐาน

ตรงกันข้ามกับคนเหล่านั้น ได้ปรากฏคนกลุ่มหนึ่งที่มีจุดประสงค์อันสูงสุดของพวกเขาคือการทำลายล้างอิสลามจากรากหญ้า โดยการเผยแพร่ความคิดเห็นของพวกเขาที่ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่ท้อ ไม่มีชีวิต ไม่สามารถที่จะพัฒนาได้ตามยุคที่เจริญในสมัยปัจจุบัน เนื่องจากว่าสุกฏของกฎหมายอิสลามได้สิ้นสุดและไม่รับการเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์และสถานการณ์สมัยใหม่ และไม่มีหนทางที่จะพัฒนาอีกต่อไปได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามที่ทันต่อเหตุการณ์สมัยใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น และมุสลิมไม่มีสิทธิใดๆ ต่อบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามนอกจากการฟังและปฏิบัติตาม พวกเขาเหล่านั้นได้อ้างอิงอายะฮ์ที่ว่า

﴿ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ (النور: 51)

ความว่า

แท้จริงคำกล่าวของบรรดาผู้ศรัทธา เมื่อพวกเขาถูกเรียกร้องไปสู่อัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์ เพื่อให้ตัดสินระหว่างพวกเขา พวกเขาจะกล่าวว่า เราได้ยินแล้ว และเราเชื่อฟังปฏิบัติตาม และชนเหล่านี้พวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ

และอายะฮ์ที่ว่า

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلًّا مُبِينًا ﴾ (الأحزاب : 36)

ความว่า

ไม่บังควรแก่ผู้ศรัทธาชายและผู้ศรัทธาหญิงเมื่ออัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์ได้กำหนดกิจกรรมใดแล้ว สำหรับพวกเขาไม่มีทางเลือก ในเรื่องของพวกเขา และผู้ใดไม่เชื่อฟังอัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์แล้ว แน่แน่นอนเขาได้หลงผิดอย่างชัดเจน

ประเด็นนี้ผู้วิจัยพยายามตอบชี้แจงหลักการและเหตุผลเพราะอิสลามนั้นไม่มีเจตนารมณ์ใดๆ นอกจากจะสร้างความเมตตา ความสะดวกสบาย ไม่ใช่ความยากลำบากให้แก่ผู้ปฏิบัติ

3. แท้จริงท่านรอซูล ﷺ ได้วางหลักการหนึ่งเพื่อสร้างปัจจัยแห่งความมั่นคง ความเป็นอัมตะ และความครอบคลุม ซึ่งนักวิชาการบางท่านเรียกว่าพื้นที่ที่ถูกปล่อยไว้ (منطقة العفو) เนื่องจากได้

ปรากฏคำว่า “อัลอัฟว” ซึ่งแปลว่าการให้อภัย ซึ่งหมายถึงการปล่อยไว้โดยไม่ได้ระบุชุกุม หะดีษ รายงานโดยอิบนุอับบาส กล่าวว่า

" كان أهل الجاهلية يأكلون أشياء ويتركون أشياء تقذروا، فبعث الله تعالى نبيه ﷺ وأنزل كتابه وأحلّ حلاله وحرّم حرامه، فما أحلّ فهو حلال وما حرّم فهو حرام وما سكت عنه فهو عفو، وتلا (قُلْ لَا أُجِدُّ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ) (الأنعام: 145) إلى آخر الآية. (أبو داود، 1418هـ: (3800)

ความว่า ชาวญาฮีลียะหุเคยกินอาหารมากมายและงดกินอาหารที่พวกเขาู้สึกขยะแขยงอีกมากมาย หลังจากที่อัลลอฮ์ได้ส่งท่านนบี ﷺ และประทานคัมภีร์ของพระองค์และได้ยินยอมให้กินสิ่งที่ฮาลาล และห้ามในสิ่งที่หะรอม ดังนั้นสิ่งที่พระองค์ยินยอมก็เป็นอาหารฮาลาล และสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามก็เป็นอาหารฮะรอม และสิ่งที่พระองค์ทรงเจียบ (ไม่ได้กล่าวใดๆ) นั้นเป็นการปล่อย และท่านก็ได้อ่าน) (قل لا أجد في ما أوحى إلي) จนจบอายะห์

(อาบูดาวูด, 1418) (3800)

หลัก “อัลอัฟว” เป็นทานจากเอกองค์อัลลอฮ์แก่บ่าวของพระองค์ด้วยทรงมีจุดประสงค์อันใหญ่หลวงที่ต้องการให้ศาสนานี้เป็นศาสนาที่อัมตะ ครอบคลุม และเหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัย พื้นที่ทางบัญญัตินี้พระองค์ปล่อยเพื่อให้มุจาฮิดและตุลาการชะรีอะฮ์ที่มีคุณสมบัติได้ทำการอิจญ์ติฮาดราบที่พวกเขามีความสามารถและศักยภาพพอที่จะทำดังกล่าว

สำหรับการอิจญ์ติฮาดนั้นมีหลักการทั้งที่นักวิชาการเห็นพ้องกันและเห็นแตกต่างกันเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์แห่งการบัญญัติด้วยบทหลักที่อิวินิจฉัยชุกุมให้กับเหตุการณ์หรือปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานเหตุผลดังกล่าวในทุกๆ แง่มุมย่อยของชีวิต

หนึ่งในหลักการที่ปราชญ์กฎหมายอิสลามเห็นต่างกันในเรื่องความเป็นหลักฐานอันเป็นที่มาของกฎหมายก็คือหลักมัสละหะฮะฮุมุร สะละฮะฮุ หรือที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่าอัลวัศฟูอัลมุนา...หรือเหตุผลที่เหมาะสมในการกำหนดชุกุมหรืออัลอิลติสละห์... หมายถึงการกำหนดชุกุมโดยใช้หลักการมัสละหะฮะฮุมุร สะละฮะฮุ

ด้วยเหตุนี้หลักมัสละหะฮะฮุมุร สะละฮะฮุ ได้กลายเป็นคาบสองคมที่ศัตวรรษอิสลามใช้ในการทำลายอิสลามโดยใช้นักวิชาการอิสลามเป็นสะพาน ในอีกคมหนึ่งเป็นอาวุธที่แสนจะวิเศษในการสร้างชุกุมสำหรับกับเหตุการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้ร่มเงาแห่งผลประโยชน์ทางศาสนาที่ถูกต้อง

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้เพื่อเป็นเครื่องวัดและให้ความเป็นกลางแก่ทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายที่ใช้หลักการนี้อย่างกว้างขวาง กับอีกฝ่ายหนึ่งที่ปิดประตู

การใช้หลักการนี้อย่างมีขีดจำกัด โดยเฉพาะในสมัยซึ่งผู้คนแย้งกันทำลายอิสลามและพยายามถอนรากของมัน

1.4 สมมติฐานของวิจัย

1. พื้นที่ที่ถูกลบหายไป โดยไม่มีสุกุ่มใดๆ นั้นเป็นเจตนารมณ์ของพระองค์อัลลอฮ์ เพื่อผลประโยชน์และจุดประสงค์ซึ่งพระองค์ต้องการให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมทุกยุคทุกสมัย ครอบคลุมและอัมตะ
2. การที่ท่านอุมร์อิบนุลค็อฎฏ็อบใช้ความเห็นของท่านแทนการใช้บทบัญญัติที่มีความหมายชัดเจนนั้นไม่ใช่เพื่อล้าหลังผลประโยชน์ แต่ท่านกระทำดังกล่าวโดยอ้างถึงบทบัญญัติและใช้ในฐานะที่มันอยู่ภายใต้เจตนารมณ์ของอิสลามที่ได้รับการรับรองแล้ว
3. เราสามารถหยุดการใช้บทบัญญัติได้ถ้าหากว่าไม่มีที่ที่จะรองรับบทบัญญัตินั้น
4. ความสำคัญของการใช้หลักการอัลมัศละหะฮะสุมูรสะละฮะฮะสุกับเหตุการณ์ที่มีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่และไม่มีบทบัญญัติของเหตุการณ์นั้นๆ

1.5 ขอบเขตของวิจัย

1. ศึกษาอัลมัศลาฮาฮุอัลมุรชาดัฮ์ และยืนยันการเป็นหลักฐานอ้างอิงทางศาสนาบัญญัติในรูปแบบที่ปราชญ์กฎหมายอิสลามได้กำหนดไว้
2. บทบัญญัติและความเห็นต่างๆ ที่ได้จากการทำอิจญ์ติฮาดบนพื้นฐานอัลมัศละหะฮะสุมูรสะละฮะฮะฮะสุของท่านอุมร์อิบนุลค็อฎฏ็อบ

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

- ชื่อสุเราะห์อัลกุรอานและหมายเลขอายะห์จะถูกระบุในวงเล็บ () หลังอายะห์นั้นๆ
- หมายเลขและแหล่งที่มาของหะดีษจะถูกระบุในในวงเล็บ นอกจากในกรณีการอ้างหะดีษจากแหล่งที่มาเดียวกัน หมายเลขเล่มที่และหมายเลขหน้าจะถูกระบุเท่านั้น
- การอ้างแหล่งหะดีษจะถูกกล่าวในเชิงอรรถ
- การเชื่อมข้อมูลของวิจัยจะอ้างในอ้างอิงโยง
- การอ้างอิงข้อมูลจะใช้ชื่อผู้แต่งและวันที่พิมพ์เป็นแหล่งอ้างอิง
- ในกรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์แหล่งอ้างอิง จะใช้พยานุชนะสองตัวเป็นเครื่องหมายคือ (๓๖)

- ในกรณีที่ผู้แต่งคนเดียวก็มีหนังสืออ้างอิงมากกว่าหนึ่งเล่ม และไม่มีวันที่พิมพ์หรือพิมพ์วันที่เดียวกัน จะใช้ตัวพยัญชนะหลังชื่อในวงเล็บ ()

1.7 วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยต่อไปนี้เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่ได้วางไว้

- วิธีการเชิงประวัติศาสตร์เพื่อระบุนกรอบประวัติศาสตร์ของท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบและระยะเวลาการปกครองของท่าน บทบัญญัติตามแนวทางของท่าน การพัฒนาค่านบบัญญัติในสมัยของท่าน ตลอดจนการชี้แจงถึงเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ของสถานการณ์ทางบบัญญัติและหลักการบบัญญัติ

- วิธีการเชิงอุปนัยเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

- วิธีการเชิงวิเคราะห์เพื่อการพรรณนาถึงคุณลักษณะของสุกฺุมที่ได้จากการทำอิจญ์ติฮาดบนพื้นฐานอัลมัศลาฮ์ฮ์ของท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบ

- วิธีการเชิงเปรียบเทียบเพื่อเปรียบเทียบกรอบประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ที่ได้ปรากฏในสมัยของท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบกับกรอบประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ในสมัยปัจจุบัน

- การศึกษาและวิจารณ์จะไม่ยึดกับวิถีของสำนักกฎหมายอิสลามใดสำนักกฎหมายอิสลามหนึ่ง แต่จะยึดตามคำสั่งสอนของอิสลามตามที่ปรากฏในสำนักกฎหมายอิสลามเหล่านั้นทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งขุมทรัพย์ทางกฎหมายอิสลามอันมหาศาล รวมทั้งบบัญญัติของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านนบีและผู้ติดตามสาวกของท่านและความเห็นของผู้นำนักปราชญ์และบรรดาครูผู้อาวุโสทั้งหลาย

- สำหรับวิธีการเขียนวิจัยนั้นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำเสนอปัญหาของหัวข้อการวิจัยและคำนิยาม จากนั้นจะนำเสนอหะดีษหรือบทรายงานที่เกี่ยวข้อง

2. นำเสนอหะดีษที่รายงานจากท่านอุมร์อิบнулคอกฎ็อบเกี่ยวกับเรื่องอัลมัศลาฮะฮ์พร้อมยืนยันถึงความถูกต้องของการอ้างอิงถึงท่าน

3. สรุปรสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือปัญหาเกี่ยวกับบบัญญัติ โดยการนำเสนอและวิจารณ์ความเห็นต่างๆ ของปราชญ์กฎหมายอิสลาม พร้อมระบุความเห็นที่มีน้ำหนักมากที่สุดในการกรณีที่ปรากฏเด่นชัด

บทวิจารณ์และสรุป

การวิจัยฉบับนี้ก็เสร็จสิ้นด้วยความเมตตาของอัลลอฮ์ โดยการสรุปผลการวิจัยที่สำคัญๆ และเนื่องจากว่าวิจัยฉบับนี้มีเนื้อหามาก บทสรุปจึงมีมากเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะแบ่งบทสรุปออกเป็นสองตอนดังนี้

ตอนที่ 1 บทสรุปทั่วไป และข้อเสนอแนะต่างๆ ของบทวิจัยนี้

ตอนที่ 2 บทสรุปเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสองเรื่อง เรื่องที่หนึ่งเกี่ยวข้องกับคำตอบสำหรับกลุ่มผู้ที่ละเมิดบทศาสนบัญญัติที่ชัดเจน เรื่องที่สองเกี่ยวข้องกับการเป็นแหล่งอ้างอิงของอัสมีตลาสะหุลอุมรูลมุสลิม โดยพิจารณาจากการทำอิญติฮาดของท่านอุมร์อิบนุลค็อฎฏ็อบตามที่เราได้เสนอก่อนหน้านี้

ตอนที่ 1 บทสรุปทั่วไป

1. สร้างความสะดวกในการหาความรู้กฎหมายอิสลาม เนื่องจากว่าหนังสือและบทประพันธ์ที่เขียนโดยปราชญ์ยุคก่อนๆ มีความยากและใช้สำนวนที่ซับซ้อน ยากแก่การอ้างอิงและค้นหา ทำให้ยากต่อการเข้าใจ และทำให้ผู้อ่านไม่มีความกระตือรือร้นในการอ่าน

2. ปฏิรูปรูปแบบของกฎหมายอิสลามและหลักกฎหมายอิสลาม แต่ต้องเข้าใจว่าเป็นการปฏิรูปเรื่องอิสลามไม่ใช่ศาสนาเอง ซึ่งการปฏิรูปรูปแบบในเรื่องกฎหมายอิสลามและหลักบทบัญญัติอิสลามเป็นสิ่งที่ทำได้ภายใต้เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่นักวิชาการได้กำหนดไว้ เพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ใช่การปฏิรูป ซึ่งความหมายของการปฏิรูปก็คือ การฟื้นฟูคุณสมบัติทางวิชาการและการปฏิบัติ ซึ่งตัวบทอัลกุรอานและสุนนะห์และนักกฎหมายอิสลามรุ่นแรกๆ ได้ชี้แจงไว้ นั่นก็คือการกลับไปสู่หลักการเดิม แต่ไม่ใช่การแก้ไขหลักการเดิม

3. บทบัญญัติและขอบเขตของการทำอิญติฮาด บทบัญญัติอิสลามนั้นมีทั้งที่เป็นบทบัญญัติที่ปรากฏอย่างชัดเจนเด็ดขาดและมีความหมายที่บ่งชี้ถึงสุกมที่ชัดเจนเด็ดขาด มีทั้งที่เป็นบทบัญญัติที่ปรากฏอย่างชัดเจนเด็ดขาดแต่มิใช่บ่งชี้ถึงสุกมที่ไม่ชัดเจนเด็ดขาด และมีที่ตรงกันข้ามกับสองแบบที่แล้ว และบทบัญญัติที่สามารถทำการอิญติฮาดได้นั้นคือบทบัญญัติที่มีนัยมากกว่าหนึ่ง ซึ่งสามารถศึกษาถึงเหตุผลและเจตนารมณ์ของสุกม เช่น

ก. อุมร์อิบนุลค็อฎฏ็อบกับการกำหนดบทบัญญัติ หลังจากที่ถูกวิจัยได้ติดตามการทำอิญติฮาดของอุมร์อิบนุลค็อฎฏ็อบ พบว่าท่านมีแนวทางให้การอิญติฮาดที่ชัดเจน ไม่มีการวินิจฉัยใดๆ ของท่านนอกจากว่าท่านได้อ้างถึงผลประโยชน์ที่แอบแฝงอยู่ในนั้น และการใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้นำในการบริหารนโยบายการปกครอง ซึ่งท่านมีสิทธิที่จะระงับการใช้สุกม

บางอย่างอันสืบเนื่องมาจากการสิ้นสุดของเหตุผลซึ่งสุกมุนั้นถูกบัญญัติขึ้น หรือเงื่อนไขในการใช้สุกมุนั้นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอ

ข. บทบัญญัติกับการใช้สติปัญญาและความเห็น จากบทที่ผ่านมาพบว่าการใช้สติปัญญาและความเห็นเป็นส่วนหนึ่งในการทำอิฎฐิชาด โดยเฉพาะการวินิจฉัยสุกมต่าง ๆ ทั้งที่มีตัวบทและไม่มีตัวบท จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นนั้นมีบทบาทสำคัญในการทำอิฎฐิชาด ไม่ใช่ทุกความคิดเห็นนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สรรเสริญ อย่างที่ท่านอุ้มรอิบนุลคอกฎฎ็อบได้ยอมรับอย่างชัดเจนในเรื่องนี้ตอนที่ท่านได้ส่งจดหมายให้แก่อะบูมุซาและตัวแทนคนอื่นๆ ของท่านเพื่อให้พวกเขาใช้สติปัญญาในการทำอิฎฐิชาด (ถ้าท่านต้องการกิจงใช้อิฎฐิชาด) และคำกล่าวของท่านที่ว่า “หลังจากนั้นก็จงเทียบด้วยเหตุการณ์ต่างๆ และจงศึกษาหลายๆ ตัวอย่าง แล้วเลือกสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงชอบมากที่สุดและใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด” และคำกล่าวของท่านขณะที่ท่าน โกรธผู้บันทึกของท่านที่เขียนว่า “นี่คือความเห็นของอัลลอฮ์ และความเห็นของอุ้มร” ท่านกล่าวว่า “นี่คือความเห็นของอุ้มร ถ้ามันถูกต้องนั้นคือจากอัลลอฮ์ แต่ถ้ามันผิดนั้นคือจากอุ้มร” จากหลักฐานดังกล่าวสรุปได้ว่าสติปัญญาและความเห็นนั้นมีบทบาทในการทำอิฎฐิชาดวิเคราะห์วินิจฉัยผลประโยชน์และเจตนารมณ์ของศาสนาอย่างมาก

4. การบังคับใช้สุกมที่ได้จากการวินิจฉัยโดยวิธีอิฎฐิชาดกับความยืดหยุ่น จากการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นว่าในการทำอิฎฐิชาดที่ท่านอุ้มรอิบนุลคอกฎฎ็อบได้ปฏิบัติต่อเหตุการณ์ที่ไม่มีตัวบทหรือที่มีตัวบทแต่มิ่้นัยมากกว่าหนึ่งนั้นแบ่งออกเป็นสองประเภทตามการบังคับใช้ หรือไม่บังคับใช้

ก. บังคับใช้สุกมอิฎฐิชาดที่เอามาจากตัวบท (อัลกุรอานหรือซุนนะห์) ที่ปรากฏอย่างชัดเจนเด็ดขาดและมีความหมายที่บ่งชี้ถึงสุกมที่ชัดเจนเด็ดขาด เช่น การแบ่งมรดกครึ่งหนึ่งให้กับสามีถ้าภรรยาที่เสียชีวิตมีทายาท

ข. ไม่บังคับใช้สุกมอิฎฐิชาดที่ได้จากเหตุการณ์ที่ไม่มีบทบัญญัติ เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกันตามมิติเวลาและสถานที่ มันเป็นหน้าที่ของผู้นำและนักกฎหมายอิสลามที่จะต้องหาสุกมให้เหมาะสมกับเหตุการณ์นั้นตามกรอบและเงื่อนไขที่นักกฎหมายอิสลามจะต้องปฏิบัติ

5. ไม่มีคำว่าผิดในการทำอิฎฐิชาดและการตัดสินคดี เป็นที่ทราบดีว่าท่านอุ้มรอิบนุลคอกฎฎ็อบมีสติปัญญาที่เป็นเลิศ สิ่งนี้ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในการทำอิฎฐิชาดของท่านในเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้คนไม่เคยประสบมาก่อนซึ่งต้องการสติปัญญาที่ใส ความคิดเห็นที่คมชัด ความกล้า และความมั่นใจสูง แต่ถึงกระนั้นก็ตามท่านอาจจะพลาดความรู้บางอย่างหรือสุกมบางสุกม

เพราะท่านเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาคนหนึ่งที่ย่อมมีการล้มและผิดพลาดบ้าง แต่นั่นก็น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความถูกต้องในการวินิจฉัยของท่าน

ดังนั้นจะเห็นว่าท่าน ได้เปลี่ยนคำวินิจฉัยบางเรื่องจากสุกมอิจญ์ติฮาดในคดีหรือเหตุการณ์ก่อนๆ โดยที่ไม่เปลี่ยนคำตัดสินที่ท่านได้วินิจฉัยก่อนหน้านั้นแล้ว ถ้าท่านเห็นว่าอันหลังถูกต้องกว่า และมีหลักฐานจากตัวบทย่างชัดเจนมาสนับสนุน อย่างที่เคยปรากฏในคดีการจ่ายค่าสินไหมการตัดนิ้วมือ (คิยะตุลอาซอบิอ) และคดีการแบ่งมรดกร่วมกันระหว่างพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันกับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และท่านกล่าวว่า “นั่นคือสิ่งที่เราได้วินิจฉัยแล้ว และนี่คือสิ่งที่เราจะวินิจฉัยในวันนี้” นั่นก็หมายความว่า การวินิจฉัยทั้งสองนั้นถูกต้อง เพราะมันเกิดขึ้นบนพื้นฐานการทำอิญ์ติฮาดที่ถูกต้องตามหลักการ

1. การปรึกษาหารือกับการทำอิญ์ติฮาดแบบกลุ่ม ถ้าเกิดเหตุการณ์ใหม่ เหตุการณ์หนึ่ง ท่านอุมร์อิบดุลกอฎฎ็อบไม่รีรอที่จะหาทางแก้ไขที่เหมาะสม แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นวาระแห่งประชาชาติและเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่ง และท่านไม่สามารถวินิจฉัยและทำการอิญ์ติฮาดเองได้ ท่านก็จะเรียกองค์ประชุมของสภาชุรออของท่านซึ่งประกอบด้วยผู้อาวุโสที่ท่องจำอัลกุรอานและเยาวชนที่มีสติปัญญาในการไต่ตรองสุกมที่เกิดขึ้นใหม่นี้มาปรึกษาหารือ และนี่คือมิติใหม่ของการทำอิญ์ติฮาดเชิงกลุ่ม ซึ่งท่านได้แนะนำให้กับตัวแทนของท่านใช้ นิดนี้ เป็นวิธีที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับสมัยของเราในปัจจุบันเมื่อมองถึงเหตุการณ์ใหม่ๆ และปัญหาหรือคดีที่มีความซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน

2. การปฏิบัติของท่านนบีระหว่างนิติบัญญัติกับนโยบายการบริหาร

กฎนี้เป็นกฎพื้นฐานและเป็นกฎที่มีความสำคัญลำดับต้น สำหรับผู้ปกครองประเทศที่จะต้องยึดและเข้าใจขอบเขตและวัตถุประสงค์ของมัน ซึ่งเป็นกฎที่นักกฎหมายอิสลามได้สรุปจากการปฏิบัติของท่านนบีระหว่างการปกครองรัฐของท่าน นักวิชาการบางคนปฏิเสธการแบ่งแยกเชิงนี้ เพราะมันจะนำไปสู่การหันเหจากสุกมของอัลลอฮ์และเราะฮ์ลุ แต่ความจริงจากที่เราได้ศึกษาอย่างละเอียดในวิจัยของเราคือการแบ่งเชิงนี้เป็นการแบ่งที่ถูกต้อง แต่เราจำเป็นต้องศึกษาอย่างละเอียดและถี่ถ้วนเพื่อการจำแนกที่ถูกต้องชัดเจน เพราะไม่ใช่ทุกคนที่สามารถจะกล่าวได้ว่า “เหตุการณ์นี้เราสามารถทำการอิญ์ติฮาดได้เพราะมันเป็นการกระทำในเรื่องการบัญญัติเชิงนโยบายที่จะนำไปสู่ผลประโยชน์ของมนุษย์” โดยปราศจากปัญญาและความรู้ และสิ่งนี้ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในการอิญ์ติฮาดของท่านอุมร์อิบดุลกอฎฎ็อบซึ่งท่านสามารถใช้ความรู้และปัญญาที่ท่านมีในการแยกแยะระหว่างสองสิ่งนี้ในบางครั้ง และผสมกันระหว่างทั้งสองในอีกหลายๆ ครั้ง โดยคำนึงถึงความสมดุลและความเป็นกลางในการวินิจฉัยซึ่งไม่นำไปสู่การละเมิดหรือการปล่อยปละละเลย

ตอนที่ 2 บทสรุปเฉพาะ

ก. คำชี้แจงสำหรับข้ออ้างกลุ่มผู้ละเมิดและผู้ใช้ผลประโยชน์อย่างไร้ขอบเขต (อัลมาศอลิสอัลมูฎลอะกอฮฺ)

จุดประสงค์ที่สองของงานวิจัยนี้ก็คือการชี้แจงผู้ที่อ้างว่าศาสนานั้นยึดหยุ่น ที่ไหนก็ตามที่มีผลประโยชน์ที่นั่นแหละคือสุกฺมของอัลลอสฺ โดยอ้างการวินิจฉัยและอิญฺติฮาดของท่านอุมฺรฺอิบฺนุลคอฎฎ็อบ ถึงแม้ว่าจะมีคํวาทบัญญัติจากกูรอานหรือสุนนะฮฺในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ตาม

พวกเขาได้ยกหลักฐานต่างๆ จากอัลกูรอานและสุนนะฮฺเพื่อสนับสนุนความพยายามของพวกเขา และพยายามหาเหตุผลจากทั้งสองในการทำอิญฺติฮาดของพวกเขา

จากการศึกษาการอิญฺติฮาดของอุมฺรฺอิบฺนุลคอฎฎ็อบจากบทบัญญัติต่างๆ ได้เห็นอย่างชัดเจนว่าสิ่งที่พวกเขาขม่านั้น ไม่ถูกต้อง และหลักฐานที่พวกเขาอ้างนั้นย้อนกลับหาพวกเขาเองเพราะความจริงที่เราได้สรุปจากการทำอิญฺติฮาดของท่านอุมฺรฺอิบฺนุลคอฎฎ็อบก็คือ ท่านทำการอิญฺติฮาดพร้อมๆ กับการใช้บทบัญญัติและยึดมั่นกับวิญญูณและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติต่างๆ อย่างไม่ได้ขาดตกบกพร่องแต่อย่างใด

พวกเขาได้อ้างการทำอิญฺติฮาดของท่านอุมฺรฺอิบฺนุลคอฎฎ็อบเป็นหลักฐานพื้นฐานสำหรับมูจาฮะดีดทุกคนในการทำอิญฺติฮาดสมัยใหม่โดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์หรือความหมายแอบแฝงและผลประโยชน์ตามมุมมองของของอิสลาม

ข. 1 อัลมัศลาหะฮฺอัลมุรตะละละฮฺ

- คำนียามของอัลมัศละฮะฮฺอัลมุรตะละละฮฺ

อัลมัศละฮะฮฺอัลมุรตะละละฮฺคือการวินิจฉัยสุกฺมโดยการ โดยคำนึงผลประโยชน์ที่ไม่มีหลักฐานเฉพาะบ่งชี้ถึงการปฏิเสธหรือการรับรองจากศาสนา และผลประโยชน์นั้นไม่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์หลักของอิสลาม

ความจำเป็นของหลักการนี้เกิดจากพัฒนาการของชีวิตและกิจกรรมของมนุษย์ซึ่งตามธรรมชาติแล้วจะต้องเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาใหม่ๆ ในเรื่องประเพณีและเรื่องมูอามาลาต ทั้งสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมก็เปลี่ยนแปลงไปตามที่ได้ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ สมัยก่อนแตกต่างกับสมัยนี้ พัฒนาการดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ทำให้ต้องมีการเปิดกว้างในเรื่องหลักการวินิจฉัย เราได้เห็นแล้วว่าก่อนที่จะเกิดหลักการอัลมัศละฮะฮฺอัลมุรตะละละฮฺนั้นนักกฎหมายอิสลามได้แย้งท่านอิมามอะบีสะนีฟะฮฺที่ได้รับเริ่มหลักการอัลอิสติฮซาน การที่ท่านได้รับเริ่มหลักการนี้เนื่องจากวิธีการดำรงชีวิตได้พัฒนาขึ้นและปัญหาอันมากมายซึ่งพวกเขาไม่คุ้นเคยได้เกิดขึ้น เหตุผลของการเกิดหลักการอัลอิสติฮซานนั้นคือเหตุผลเดียวกันกับการเกิดหลักการอัลมัศละฮะฮฺอัลมุรตะละละฮฺ ท่านอิมามมาลิกได้

ใช้หลักการอัลอิสติหซานเช่นกัน และท่านได้กล่าวว่า “อัลอิสติหซานนั้นเป็นเก้าส่วนสิบของความรู้” นักวิชาการบางคนได้อธิบายคำกล่าวของท่านอิหม่ามมาลิกว่า นั่นก็คืออัลอิสติหซานและอัลมัสละซะหฺฮุอัลมุรสะละฮฺ เพราะถ้าเราพิจารณาจากคำรากฎหมายอิสลามแล้วปรากฏว่าเรื่องเกี่ยวกับอัลอิสติหซานนั้นมีน้อยมาก และส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้หลักการอัลมัสละซะหฺฮุอัลมุรสะละฮฺ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการบางคนเห็นว่าอัลมัสละซะหฺฮุอัลมุรสะละฮฺเริ่มต้นด้วยอัลอิสติหซานของท่านอิหม่ามมาลิก และเมื่อเห็นว่าอัลอิสติหซานไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ได้ ท่านจึงได้ริเริ่มใช้หลักการอัลมัสละซะหฺฮุอัลมุรสะละฮฺเพื่อรองรับเหตุการณ์ที่ไม่มีบทบัญญัติและไม่มีเหตุการณ์ที่คล้ายกันที่จะเทียบเคียงได้

แต่อัลมัสละซะหฺฮุที่เราพูดถึงนี้ไม่ใช่ผลประโยชน์ที่คลุมเครือหรืออยู่ภายใต้ตัวชี้วัดที่ไม่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้บรรดานักปราชญ์อุศูลฟิฮฺจึงกำหนดเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม

ในการวิจัยครั้งนี้เราไม่ยอมรับอัลมัสลาหะฮฺที่ไม่ได้พาดพิงถึงหลักการใดหลักการหนึ่งในบรรดาหลักการทั่วไปของหลักการนิติบัญญัติอิสลาม หรือไม่ได้อยู่ภายใต้เจตนารมณ์ทั่วไปของอิสลาม

อัลมัสลาหะฮฺอัลมุอตาบะเราะหฺ (ผลประโยชน์ที่อิสลามยอมรับ) สำหรับนักกฎหมายอิสลามนั้น มีห้าอย่าง ได้แก่ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาไว้ซึ่งศาสนา ชีวิต สติปัญญา สายตระกูล และทรัพย์สิน ห้าอย่างนี้แบ่งออกเป็นสิ่งที่จำเป็น (ฎอรูรีย) สิ่งที่ต้องการ (ฮาญีย) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการงานและการกระทำที่ช่วยกำจัดความยากลำบาก และเพิ่มความสะดวกสบาย และสิ่งเพิ่มเติม (ตักมีลียหรือตัสฮีนีย) ซึ่งถ้าไม่มีก็ไม่ทำให้มนุษย์เราต้องได้รับความยากลำบาก แต่ประการใด แต่เป็นสิ่งที่เพิ่มความสมบูรณ์ทางมารยาท ความสมบูรณ์ทางประเพณี และทำให้ชีวิตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และทุกสิ่งทุกอย่างส่งเสริมสิ่งจำเป็นสูงสุดเหล่านั้น (ฎอรูรียาต) สิ่งที่ต้องการ (ฮาญียาต) และสิ่งที่เพิ่มเติมความสมบูรณ์ (ตักมีลียาต) นับว่าเป็นอัลมัสลาหะฮฺอัลมุรสะละฮฺทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าจะมีระดับความสำคัญแตกต่างกัน และทุกสิ่งทุกอย่างที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์เหล่านั้นล้วนเป็นสิ่งทำให้เกิดโทษหรือความเสียหาย (มัฟสะดะฮฺ)

ปราชญ์กฎหมายอิสลามมีทัศนะเกี่ยวกับอัลมัสละซะหฺฮฺ แบ่งเป็นสามกลุ่มดังต่อไปนี้

กลุ่มแรกเป็นผู้ที่ยึดมั่นกับตัวบท พวกเขาไม่รู้จักอัลมัสละซะหฺฮฺ นอกจากในตัวบทเท่านั้น ถ้าในตัวบทมีอัลมัสละซะหฺฮฺ การบัญญัติพวกเขาจะรับรู้ แต่ถ้าในตัวบทไม่ได้กล่าวถึงอัลมัสละซะหฺฮฺ พวกเขาจะหยุดอยู่แค่นั้นโดยไม่ได้หาวิธีอื่นเพื่อศึกษาอัลมัสละซะหฺฮฺ ในบรรดาผู้นำกลุ่มนี้คือนักกฎหมายอิสลามสำนักอชชอฮ์รีย (กลุ่มผู้พิจารณาบทบัญญัติอย่างผิวเผิน) ซึ่งพวกเขามีอคติต่ออัลกียาส (การเทียบเคียง) และการกำหนดศุกมโดยเหตุผลอื่นๆ

เราได้กล่าวมาแล้วว่าอัลอิสติซฮานนั้นมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่สำคัญก็คืออิสติซฮานอฎฎอรูเราะหฺ (หมายถึงอิสติซฮานที่จำเป็น) หรืออัลมัศลาซะหฺ เพราะเป็นการออกฮุกุมและหลักการประเภทหนึ่งที่ไม่ต้องอ้างถึงหลักการและแหล่งที่มาหลักแต่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่อิสลามได้รับรอง (อัลมัศลาซะหฺอฎฎอตาบะเราะหฺ)

- อัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ สอดคล้องกับชะคฺชฺฮฺอออิ การปิดหนทางที่นำไปสู่ความเสียหาย

ชะคฺชฺฮฺอออิมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ เช่นคดีการประหารชีวิตกลุ่มคนที่ได้สังหารบุคคลคนเดียว ฮุกุมนี้เป็นหนึ่งฮุกุมที่ได้มาจากหลักอัลมัศลาซะหฺอฎฎอรูเราะหฺ เนื่องจากเหตุการณ์นี้ไม่มีหลักฐานบัญญัติเฉพาะ ในขณะที่เดียวกันฮุกุมนี้เราอาจจะกล่าวได้ว่ามาจากหลักชะคฺชฺฮฺอออิ นั่นก็คือการตัดสาเหตุที่จะนำไปสู่การฆาตกรรมบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะถ้าเราไม่วินิจฉัยด้วยการลงโทษประหารชีวิตกลุ่มผู้คนที่ฆาตกรรมคนหนึ่งแล้ว ก็จะไปสู่การร่วมการฆา หรือสมรู้ร่วมคิดในการฆาเพื่อหลีกเลี่ยงบทลงโทษประหารชีวิต

วัตถุประสงค์ของชะคฺชฺฮฺอออิ นั่นก็คือการป้องกันการเกิดความหายนะหรือโทษ และตัดหนทางที่จะนำไปสู่ความหายนะ อย่างที่รู้มาแล้วว่าการป้องกันความหายนะ เป็นอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ ประเภทหนึ่ง นั่นก็คือการให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ชะคฺชฺฮฺอออิจึงแยกจากอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ ไม่ได้ แต่มันเป็นส่วนหนึ่งของอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ

- อัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ สอดคล้องตามทัศนะปราชญ์แนวทางกำหนดอิสลาม

1. อิมามมาลิก ท่านได้แยกอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ เป็นหลักการวินิจฉัยเฉพาะหลักการหนึ่งจากบรรดาหลักการการวินิจฉัยทั้งหลายที่มีอยู่ และท่านได้กำหนดเงื่อนไขไว้สามประการก็คือ ผลประโยชน์นั้นต้องเป็นผลประโยชน์ที่มีเหตุผลซึ่งรับรองโดยสติปัญญาอันเที่ยงตรง การใช้ผลประโยชน์นั้นต้องใช่เพื่อกำจัดความยุ่งยากและความลำบาก และต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาสนา

2. อิมามฮุหมัด ท่านได้เดินตามรอยของอิมามมาลิกในการใช้อัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ ถึงแม้ว่าท่านไม่ได้แยกหลักการอัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ เป็นหลักการเอกเทศในการวินิจฉัย อิบnul กัยยิมได้กล่าวว่า (19: 25) “ถ้าปรากฏชัดขึ้นความเป็นธรรมอย่างชัดเจนแล้ว โดยวิธีใดก็ตาม นั่นก็คือกฎหมายและศาสนาของอัลลอฮฺ” หลังจากนั้นการใช้อัลมัศอลิฮอฎฎอรูเราะหฺ ของแกนนำสำนักหัมบะลีฮฺคนหนึ่งได้ถึงขั้นละเมิดบทบัญญัติที่ชัดเจน โดยลำพังปัญญา จนนำไปสู่การเกิดความไม่มีระเบียบในการวินิจฉัยฮุกุมและใช้กิเลสและความต้องการส่วนตัว อย่างที่ได้เกิดกับนักฎุมนุดีนอฎฎอฟีฮฺ หนึ่งในแกนนำสำนักหัมบะลีฮฺในการอธิบายหะดีษ " لا ضرر ولا ضرار " ของท่าน

3. **อิมามอัชชาฟีอี** ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ยอมรับหลักการอัลอิสติซฮาน แต่ศิษย์และผู้สังกัดสำนักของท่านได้แยกแยะระหว่างอัลอิสติซฮานที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของอัลมัศละหะฮะฮ์ที่แท้จริง กับที่ยืนอยู่บนอัลมัศละหะฮะฮ์เท็จซึ่งไม่มีหลักฐานจากศาสนามาสืบสนับสนุน อย่างที่ท่านอิมามฆอซาลีได้อธิบายไว้ เช่นเดียวกันกับอัลอิซ อิบนูอัब्ดุลกุสซาลามที่ได้ตั้งชื่อหลักการนั้นว่า “อัลอิสติติลาต อัศศอฮิซ” (อิบบูอัब्ดุลกุสซาลาม 1421 ฮ.ศ. 1:13) และท่านยังได้ถือหลักการนั้นเป็นหลักการที่ห่างไกลจากอัลกุรอาน อัซซุนนะหฺ อัลอิจมาอฺ และอัลกียาส อย่างที่ปรากฏชัดเจนในบทที่เราได้นำเสนอเกี่ยวกับคำพูดของอัลญะญะญะฮ์ในหนังสืออัลบรูฮานเกี่ยวกับสำนักอัชชาฟีอีและสังกัดของท่านในการใช้อัลมะศอละฮะฮ์อัลมุรตะละฮะฮ์

4. **อิมามอาบูหะนีฟะห์** ท่านเป็นเจ้าของหลักการอัลอิสติซฮาน ตามที่เราได้กล่าวก่อนหน้านี้ว่าอัลอิสติซฮานมีหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้นก็คือ อัลอิสติซฮานอัญญูรูเราะหุซึ่งอยู่บนพื้นฐานการคำนึงถึงผลประโยชน์และหลีกเลี่ยงความยากลำบาก ซึ่งท่านได้ใช้หลักการนี้ในการทำอิติฮาดของท่าน

- **อัลมัศลาหะฮุให้ทัศนะท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบ**

1. การอิจญ์ติฮาดในบทบัญญัติ

เราได้เห็นในบทที่ห้าว่าการอิจญ์ติฮาดและการวินิจฉัยของท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบได้คำนึงถึงทุกแง่มุม แม้กระทั่งในดัวบทท่านได้ค้นหาลัทธิอะฮ์ (ผลประโยชน์) ในดัวบทเท่าที่ท่านสามารถจะทำได้ แต่ไม่ใช่อย่างที่ชาติตะวันตกอ้างว่าการพิจารณาผลประโยชน์นั้นทำได้กับทุกบทบัญญัติตามที่สติปัญญาเห็นว่าสมควร

สำหรับท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบนั้นท่านได้ไตร่ตรองวิธีการยึดมั่นกับดัวบทตามแนวทางที่ทำให้เกิดผลประโยชน์ ท่านไม่ได้ปล่อยปละละเลยบทบัญญัติ เพราะถ้าผู้นำได้กระทำการอิจญ์ติฮาดตามที่ตนเห็นว่ามีผลประโยชน์ แต่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของอิสลามอย่างตั้งใจแล้ว การอิจญ์ติฮาดของเขาก็เป็นโมฆะ เพราะการกระทำของผู้นำและทุกสิ่งที่เขาเห็นว่าถูกต้องนั้นไม่ใช่จะถูกต้องเสมอไป นอกจากว่าเขาได้ยึดถือกับบทบัญญัติในการทำอิจญ์ติฮาดของเขา มิฉะนั้นแล้วการอิจญ์ติฮาดของเขาก็จะเป็นโมฆะ

เราได้เห็นในวิจัยนี้แล้วว่าท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบได้ยึดมั่นกับดัวบท ท่านไม่ได้ละเมิดดัวบทเพราะกิเลสหรือลำพังความเห็นของท่าน ท่านได้ประสานระหว่างการยึดดัวบทกับสถานการณ์ที่เป็นจริงและผลประโยชน์ในทุกๆ ครั้งที่ท่านทำอิจญ์ติฮาด หลังจากนั้นท่านก็แสดงความเห็นของท่านหลังจากที่ท่านได้ไตร่ตรองอย่างละเอียดแล้ว และบางครั้งท่านต้องอดทนและใช้เวลาอันยาวนานกว่าเรื่องจะชัดเจน อย่างที่เราได้เห็นในคดีการแบ่งที่ดินที่ได้จากการยึดครองหลัง

สงคราม เรายังได้เห็นทุกๆ การวินิจฉัยที่ได้จากการทำอิญติฮาดของท่านนั้นมีเหตุผลภายใต้หลักการบัญญัติหลักของศาสนาซึ่งจะทำให้ฮุกมนั้นอยู่ในกรอบเจตนารมณ์หลักของศาสนา

2. การทำอิญติฮาดในเหตุการณ์ที่ไม่มีบทบัญญัติ

ที่กล่าวมานั้นคือการอิญติฮาดในเหตุการณ์ที่มีตัวบท สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่มีตัวบทก็เช่นกัน ท่านไม่ได้กำหนดฮุกมจากคำฟังความเห็นและอิญติฮาดเพื่อค้นหาผลประโยชน์อย่างเดียว แต่ท่านได้อ้างถึงหลักการนิติบัญญัติอื่นๆ ด้วย หมายความว่าท่านได้ไตร่ตรองพิจารณาและวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ตามวิธีที่ท่านทำในอิญติฮาดที่มีบทบัญญัติ หลังจากนั้นท่านจะเทียบเคียงเหตุการณ์นั้นกับเหตุการณ์อื่นๆ ที่มีบทบัญญัติ พร้อมกับคำนึงถึงเจตนารมณ์หลักของอิสลาม

จากจุดนี้จึงสรุปได้ว่าหลักการอัลมัศละหะฮะนั้นเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดของคำหมายอิสลามเนื่องจากว่ากฎหมายอิสลามทั้งหมดนั้นเต็มไปด้วยอัลมัศละหะฮะ (ผลประโยชน์)

ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงไม่ได้ขัดขวางการบัญญัติในสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ สังเกตได้จากการบัญญัติในรูปแบบทั่วไปของอิสลาม ไม่ใช่ในรูปแบบที่เป็นรายละเอียด

อีกอย่างหนึ่งอัลลอฮ์ได้ปล่อยบางอย่างปราศจากฮุกมหรือที่นักกฎหมายอิสลามบางท่านเรียกว่าพื้นที่ที่ถูกปล่อย (มันเตกฮุกมอัลอัฟว) ตามที่เราได้ชี้แจงแล้วว่าพระองค์ซึ่งทรงรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ่าวดีที่สุดได้ปล่อยพื้นที่นั้นอย่างตั้งใจเพื่อเปิดกว้างให้กับบ่าวของพระองค์ เพราะพระองค์ทรงเมตตาต่อพวกเขา พวกเขาจะได้ไม่ต้องยุ่งยากและลำบาก พระองค์ทรงปล่อยการวินิจฉัยฮุกมเหล่านั้นให้อยู่ในมือของบรรดานักกฎหมายและผู้พิพากษาที่มีความเป็นธรรม

การทำอิญติฮาดของท่านอุมร์อิบนุลคอกฎ็อบในเหตุการณ์ที่ไม่มีตัวบทนั้นเป็นการทำอิญติฮาดในเรื่องอัลมาศอลิฮัลมุรสะละฮะเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และขัดขวางเหตุของความหายนะ

บางท่านที่อ่านข้อความนี้อาจจะคิดว่าคำกล่าวและการเปิดกว้างทางศาสนบัญญัตินี้อาจจะนำไปสู่ความมั่งง่ายหรือเล่นตลกกับตัวบท เราขอตอบว่า การค้นหาอัลมัศละหะฮะนั้นไม่ได้ถูกปล่อยให้กับคนทุกคน แต่มันต้องการความพยายามและความสามารถของมนุษย์ นั่นก็คือผู้มีคุณสมบัติในบรรดาผู้ทรงรู้ที่เป็นที่ยอมรับซึ่งมีคุณสมบัติในการไตร่ตรองแสดงความคิดเห็นและให้คำปรึกษาหารือหรือออกความเห็น

3. อัลมัศละหะฮะฮุอัลอามมะฮุ (สาธารณะประโยชน์) กับอัลมัศละหะฮะฮุอัลคอสสอฮุ (ผลประโยชน์บุคคล)

สิ่งที่เราได้จากการอิญติฮาดของท่านอุมร์อิบนุลคอกฎ็อบคือ ท่านจะคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนผลประโยชน์ส่วนตัวถ้าสองผลประโยชน์นี้ขัดแย้งกัน

ท่านไม่รื้อหรือที่จะมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตัวเมื่อขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ไม่ใช่เป็นการมองข้ามเลยทีเดียว ซึ่งอาจจะสร้างความยากลำบากแก่เจ้าของผลประโยชน์นั้นจนทำให้เขารับไม่ไหว แต่ท่านมีวิธีการและแนวทางอื่นที่ดีแทนให้กับบุคคลนั้น อย่างที่เกิดขึ้นกับสตรีที่เป็นโรคเรื้อนคนหนึ่งซึ่งกำลังทำการเตาะวาฟอยู่รอบๆ กะบะหุ และท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบได้ห้ามเธอไม่ให้เตาะวาฟ และลิดรอนสิทธิเสรีภาพของเธอโดยการให้เธออยู่กับบ้าน เพราะท่านเห็นว่าโรคของเธอนั้นเป็นโรคที่รบกวนคนอื่น ทำให้คนอื่นขยะแขยง หรืออาจจะเป็นไปได้ที่การกระทำของท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบนั้นเป็นเพราะท่านกลัวว่าโรคของเธอจะติดต่อไปยังผู้อื่นระหว่างที่เธอเบียดเสียดและคลุกคลีกับพวกเขา ซึ่งเป็นที่รู้อยู่แล้วว่าโรคเรื้อนนั้นเป็นโรคติดต่อ

อย่างที่เรากล่าวไว้แล้วว่าถึงแม้ว่าท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบจะเลือกผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ท่านก็ช่วยเหลือชาวมุสลิมและทำให้สถานะของพวกเขาดีขึ้น ท่านได้ช่วยเหลือทางการเงินมากมายให้กับชาวคริสเตียนที่เป็นโรคเรื้อน แล้วอะไรเล่ากับมุสลิมะฮุเป็นที่โรคเรื้อน ได้มีรายงานว่าหลังจากที่ท่านอุมร์อิบดุลคอกฎ็อบได้เสียชีวิตแล้ว มีคนกล่าวแก่สตรีที่เป็นโรคเรื้อนดังกล่าวว่า “ท่านเป็นอิสระแล้ว เพราะผู้ที่ห้ามเจ้าเสียชีวิตแล้ว” สตรีคนนั้นตอบว่า “ฉันได้เคารพเขาตอนที่เขามีชีวิตอยู่ แล้วฉันจะทรยศต่อเขาตอนที่เขาเสียชีวิตได้อย่างไร” นี่ก็แสดงว่าสตรีคนนั้นมีชีวิตอย่างสุขสบาย เพราะถ้าเธออยู่อย่างยากลำบาก และต้องการสิ่งยังชีพ เธอคงออกไปแสวงหาสิ่งนั้นแล้ว

- อัลมะคอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์กับบิดอะหุ

นี่เป็นเรื่องสำคัญและอันตรายอย่างยิ่งในอิสลาม ในการพิจารณาเรื่องอัลมะคอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์ ในวิญญ์ของเรานั้น เราได้หลีกเลี่ยงห่างไกลจากเรื่องหลักศรัทธาและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอืบาอะหุ หมายความว่าอัลมะคอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์นั้นจะไม่เข้าข่ายสองเรื่องนี้ถึงแม้จะเห็นว่ามันเป็นผลประโยชน์ แต่ก็ได้ไม่ได้เป็นผลประโยชน์ที่คาดหวัง เพราะขอเท็จจริงที่สติปัญญาที่เที่ยงตรงรู้จักคือผลประโยชน์ของมนุษย์ในเรื่องการศรัทธาและการทำอืบาอะหุ นั่นก็คือการยอมรับกับทุกสิ่งที่มีอยู่ในกุรอานและซุนนะหุเช่นเรื่องอาซาอิม (สุกุ่มอืบาอะหุในสถานการณ์ปกติ) และรูดเศาะฮ์ (การผ่อนผันและผ่อนปรนในเรื่องอืบาอะหุในสถานการณ์เฉพาะ) ซึ่งอัลลฮ์ได้มอบไว้ให้กับบ่าวของพระองค์เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากและความยากลำบากในสถานการณ์เฉพาะ

แต่บิดอะฮ์นั้นไม่ได้แยกแยะระหว่างประเพณีกับอืบาอะคัต ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีงามในสองสิ่งนี้จึงเป็นผลประโยชน์ ซึ่งบางคนให้ชื่อว่าบิดอะฮ์สะนะฮ์ และเป็นการบัญญัติที่เกิดขึ้นใหม่ในเรื่องอืบาอะคัต ซึ่งมีสุกุ่มวุญญ์ อันนัคบ์ อัลอืบาสะหุ อัลการอสะหุ และอัลสุรมะหุ

ตามความเป็นจริงแล้วความแตกต่างระหว่าง (อัลมาคอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์กับอัลบิดอะฮ์นั้นชัดเจนมาก ดังที่เราได้อธิบายไว้แล้ว

และหลักฐานบางอย่างที่ชาวบิโอะฮ์อ้างถึงถึงความดั้งเดิมและความชอบธรรมของอัลบิโอะฮ์อัลหะสะนะสุก็คือ คำกล่าวของท่านอุมร์อิบนุลค็อฎ็อบเกี่ยวกับการละหมาดตะรอวีหฺ “นี่คือการคิดค้นที่ดีที่สุด” แท้จริงพวกเขาได้อธิบายผิดเพี้ยนจากความหมายที่ท่านอุมร์อิบนุลค็อฎ็อบต้องการ เป็นไปได้ยังไงที่ท่านอุมร์อิบนุลค็อฎ็อบจะคิดค้นในเรื่องศาสนา ทั้งๆ ที่รู้ว่ามีนัยถึงการหลงทาง เราได้ชี้แจงแล้วว่าความหมายที่ท่านต้องการของคำว่าความคิดค้นก็คือความหมายทางภาษา ดังนั้นความหมายของคำกล่าวของท่านนั้นหมายถึงการฟื้นฟูการกระทำของท่านนบีซึ่งได้กระทำอย่างต่อเนื่องหลายคืนเพราะกลัวว่าจะเป็นการบังคับ แล้วความกลัวที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก็หมดไป ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเรียกผู้คนที่ให้ละหมาดกับอิมามคนเดียวเท่านั้น และท่านรู้ว่าไม่มีพินาศและวาญิบหลังจากการเสียชีวิตของท่านนบี

2. การเป็นหลักฐานอ้างอิงของอัลมะสอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์

หลังจากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการทำอิญญัตติฮาดของอุมร์อิบนุลค็อฎ็อบแล้ว ผลของการวิจัยได้สรุปว่าหลักการอัลมาสอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์นั้นเป็นที่ยอมรับโดยทุกสำนักกฎหมายอิสลาม แต่ได้ชื่อเรียกที่แตกต่างกัน อย่างคำกล่าวที่ว่า ไม่มีปัญหาในความแตกต่างของนิยามตราบใดที่มันบ่งชี้ถึงสิ่งเดียวกัน เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงและปฏิเสธหลักการนี้ได้ โดยเฉพาะหลักฐานที่สนับสนุนหลักการนี้สำหรับในปัจจุบันมีความชัดเจนมาก อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ซึ่งมุสลิมไม่มีทางเลือกได้นอกจากจะต้องใช้หลังจากพิจารณาสุกุมเหตุการณ์ดังกล่าวแล้วว่าไม่เคยมีมา และมุจตาฮิดหรือผู้พิพากษาซึ่งทำอิญญัตติฮาดไม่พบหลักการใดที่สามารถใช้ในการวินิจฉัยได้นอกจากใช้หลักการนี้ ดังนั้นความต้องการของเราในการใช้หลักการนี้สูงมาก

ดังนั้นผลการวิจัยสรุปว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์ (อัลมะสอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์) ย้อนกลับไป

1. การปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับสาวกของท่านนบีโดยเฉพาะท่านอุมร์อิบนุลค็อฎ็อบ
2. ความต้องการอย่างสูงต่อสุกุมของเหตุการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่มีบทบัญญัติรองรับ ทำให้หลักการอัลมาสอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์เข้าอยู่ในกฎที่ว่า “สิ่งใดก็ตามที่วาญิบไม่สามารถสมบูรณ์ได้นอกจากมันสิ่งนั้นก็เป็นวาญิบ (จำเป็น)”

บรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามสมัยใหม่ได้ยอมรับว่าอัลมะสอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์นั้นเป็นวิธีการและแนวทางการกำหนดบทบัญญัติสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่มีตัวบทรองรับที่สมบูรณ์และสำคัญที่สุด เพราะหลักการนี้มีความยืดหยุ่นสำหรับการวินิจฉัยสุกุมต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการและความเจริญของสังคมมนุษย์ และมีศักยภาพพอที่จะได้มาซึ่งผลประโยชน์เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่าในสมัยใหม่นี้มีผู้ซึ่งใช้หลักอัลมะสละหะฮฺ โดยอาศัยเจตนารมณ์ของศาสนาเป็นเป็นข้ออ้าง พวกเขามีเจตนารมณ์แอบแฝง พวกเขาทำเช่นนั้นเพื่อสร้างภาพลวงตา โดยการเติมสีด้วยสีของศาสนาและหลักการศาสนาอันสูงส่ง ส่งผลทำให้นักวิชาการศาสนาหลายคนปฏิเสธที่จะใช้หลักการนี้เพราะเกรงว่าจะตกอยู่ในการกระทำอันต่ำต้อยและอันตรายเช่นการกระทำของพวกเขาเหล่านั้น และอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่าอัลมะสละหะฮฺนั้นจำเป็นที่จะต้องใช้นี้เนื่องจากความต้องการของชีวิตสมัยใหม่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่นักปราชญ์กฎหมายอิสลามและนักวิชาการมุสลิมที่จริงใจที่จะต้องตัดไฟแต่ต้นลมเพื่อไม่ให้หลักการอัลมะสละหะฮฺนั้นเป็นเหตุที่จะนำไปสู่การเล่นตลกและละเมิดบทบัญญัติของอัลกุรอานหรือสุนนะหฺ

หลังจากที่ผู้วิจัยมีความมั่นใจในระหว่างการทำวิจัยนี้แล้ว ผู้วิจัยจึงขอยืนยันว่าหลักอัลมะสละหะฮฺที่สมบูรณ์ไปด้วยเงื่อนไขนั้นเป็นส่วนหนึ่งของศาสตร์การทำอิญติฮาดทางกฎหมายอิสลามที่มีฐานะไม่ด้อยกว่ากฎหมายอื่น ถึงแม้ว่าปราชญ์กฎหมายอิสลามจะมีจุดยืนที่แตกต่างกันในการใช้ ระหว่างการใช้ที่พอเหมาะกับการใช้อย่างเข้มงวด ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว การคำนึงถึงอัลมะสละหะฮฺเป็นแหล่งที่มาหนึ่งในการแก้ปัญหาทางโลกที่อิสลามได้ปิดเงียบไว้และปล่อยให้เป็นที่ของประชาชาติมุสลิมนั้นดีกว่าแน่นอน เพราะเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่จะสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบของการบัญญัติกฎหมาย ทั้งโดยวิธีการปรึกษาหารือหรือการไตร่ตรองเป็นหมู่คณะ (อัลอิญติฮาดอัลญะมาอีฮฺ) ซึ่งท่านอุมร์อิบนุลค็อฏฏอบได้ปูพื้นฐานไว้แล้ว

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วสามารถจะยืนยันอีกครั้งว่าหลักการอัลมะสละหะฮฺอันเป็นหลักฐานอันหนึ่งซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นแหล่งที่มาในการวินิจฉัยกฎหมายอิสลามหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดในเรื่องนี้ก็คือการทำอิญติฮาดของท่านอุมร์อิบนุลค็อฏฏอบสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่มีบทบัญญัติรองรับอย่างที่ได้อธิบายในบทสุดท้ายของวิจัยชิ้นนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางอย่างที่ควรจะได้รับการศึกษาและถกเถียงระหว่างนักวิชาการมุสลิมในทุกๆ สาขาวิชา ก็คือ

1. ผนึกกำลังในการรับรองหลักการนี้ พร้อมทั้งวางกรอบและคุณสมบัติเชิงปฏิบัติ ด้วยขอบเขตและเงื่อนไขที่ชัดเจนที่สามารถลดความขัดแย้งระหว่างนักวิชาการด้วยกัน
2. ศึกษาเหตุการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ที่ต้องอาศัยหลักอัลมะสละหะฮฺในการวินิจฉัยอย่างเป็นเอกเทศ

3. ศึกษาอิบาดัตที่อยู่บนพื้นฐานของอัลบิคอะหุ พร้อมทั้งความแตกต่างระหว่างอัลบิคอะหุกับอัลมะศอลิฮ์อัลมุรสะละฮ์
4. ศึกษาประมวลคำชี้ขาดของนักปราชญ์กฎหมายอิสลาม (فتاوى العلماء) โดยเฉพาะเสาะหาเบะฮ์ของท่านนบี (صحابه) ซึ่งอาศัยหลักอัลมะละหะฮ์ซึ่งอาจจะเป็นคาบสองคม
5. ให้มีการศึกษาภาคสนามในระดับโลกมุสลิม โดยใช้ภาษาของชาวประเทศนั้นๆ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บรรณานุกรม

- Barut, Muhammad Jamal, 1420, **al-Ijtihad Baina al-Nas wa al-Waqi'**, 2th, Beirut: Dar al-Fikr.
- Baltaji, Muhammad, 2003, **Manhaj 'Umar ibn al-Khattab fi al-Tashri'**, 2th, Cairo: Dar al-Salam.
- al-Buti, Muhammad Sa'eed Ramadhan, **Dhawabit al-Maslahat fi al-Shari'at al-Islamiyat**, 2th, Beirut: Muasasat al-Risalat.
- al-Tirmizi, Muhammad ibn Isa, **Sunan al-Tirmizi**, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
- ibnu Taimyat, 1403, **al-Siasat al-Shar'iyah fi islah al-Ra'i wa al-rra'iyah**, Dar al-Afaq al-jadidah.
- _____, 1426, **Majmu' al-Fatawa**, 1th, Mansurah: Dar al-Wafa.
- al-Juwaini, Abu al-Ma'ali abdu al-Malik ibn abdu ALLAh ibn Yusuf, 1418, **al-Burhan fi Usul al-Fiqh**, 4th, Mansurah: Dar al-Wafa.
- al-Jizani, Muhammad ibn Husain ibn Hasan, 1998, **Ma'alim Usul al-Fiqh 'Inda ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah**, 2th, Dar ibn al-Juzi.
- Harakat, Ibrahim, 1985, **al-Siasat wa al-Mujtama' fi 'Asr al-Rashidin**, Beirut: Dar al-Ahliyat.
- Hassan, Husuin Hamid, 1981, **Nazariat al-Maslahat fi al-fiqh al-Islamiyat**, Cairo, Maktabat al-Mutanabbi.
- al-Khadimi, Nur al-Din ibn Mukhtar, 1998, **al-Ijtihad al-Maqasidi Hujjiyatuhu Dhawabituhu Majalatuhu**, 1th, Dauhah: Kitab al-Ummah.
- al-Khudhari, Muhammad, 1409, **Usul al-Fiqh**, Beirut: Dar al-Fikr.
- Khallaf, Abdu al-Wahhab. 1414, **Masadir al-Tashri' al-Islami fima La Nas Fih**. 6th, Kuwait: Dar al-Qalam.
- _____, 1398, **'Ilm Usul al-Fiqh**, 12th, Kuwait: Dar al-Qalam.
- abu Dawood, Sulaiman ibn al-Ash'ath al-Azdi, 1418, **Sunan Abi Dawood**, 1th, Beirut: Dar ibn Hazm.
- al-Duraini, Fathi, 1405, **al-Manahij al-Usuliyat fi al-Ijtihad bi al-ra'yi fi al-Tashri' al-Islami**, 2th, al-Sharikah al-Muttahidah li al-Tauzi'.
- al-Ruhaili, Ruwai'I ibn Rajih, 1413, **Fiqh 'Umar Ibn al-Khattab Muwazinan bi Fiqh ashharu al-Mujtahidin**, 1th, Beirut: Dar al-gharb al-Islami.
- al-Zuhaili, Wahbah, 1998, **Usul al-Fiqh al-Islami**, 2th, Beirut: Dar al-Fikr.
- Zaid, Mustafa, 1964, **al-Maslahat fi al-Tashri' al-Islami wa Najmu al-Din al-Tufi**, 2th.
- al-Sayid, al-Tayid Khudhari, 1983, **al-Ijtihad fima La Nas Fih**, 1th, Maktabat al-Haramain.
- al-Shatibi, Ibrahim ibn Musa ibn Muhammad al-Gharnati, 1408, **al-I'tisam**, 1th, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyat.
- al-shanqiti, Ahmad Mahmud abdu al-Wahhab, 1415, **al-Wasf al-Munasib li Shar'i al-Hukm**, al-Madinat al-Munawwarat: al-Jami'ah al-Islamiyat.
- al-Tufi, Najmu al-Din Sulaiman ibn abdu al-Qawi, 1413, **Risalat fi Ri'ayat al-Maslahat**. 1th, al-Dar al-Masriyat al-Lubnaniyat.
- Ibnu 'Ashur, Muhammad Tahir, **Maqasid al-Shari'at al-Islamiyat**, 2th, Jordan: Dar al-Nafa'is.
- Abu 'Ubaid, Qasim ibnu Salam, 1409, **al-Amwal**, 1th, Beirut: Dar al-Shuruq.

- al-Qardhawi, Yusuf, 1999, **'Awamil al-Si'at wa al-Murunat fi al-Shari'at al-Islamiyat**, 3th, Cairo: Maktabat Wahbah.
- Ibnu al-Qayim, Abdu ALLAH Muhammad, 1973, **A'Lam al-Muqi'in 'an Rabbi al-'Alamin**, Beirut: Dar al-Jail.
- _____, **al-Turuq al-Hukmiyat fi al-siasat al-Shar'iyat**, Cairo: matba'at al-Madani.
- al-Mawardi, 'Ali ibn Muhammad ibn Habib, 1409, **al-Ahkam al-Sultaniyat wa al-Wilayat al-diniyat**, 1th.
- al-Madani, Muhmmad Muhammad, 1423, **Nazarat fi Fiqh al-Faruq 'Umar ibn al-Khattab**, Cairo: Wazarat al-auqaf .

Prince of Songkla University
Pattani Campus